

621
86

წმ. პირველი

კვირა, 9 ივლისი 1906 წ.

№ 15

ქვემო მარცხე

გამოდის ყოველ კვირას
ლ. რ. 3 მ. წ. № 15 კაპ.

რედაქცია "ჯვარი ივლისი"
კათოლიკების ქუჩა № 4

შენათახნი

ღვინედი ხასარება — ქათველ კათოლიკეთაიგის. —
ქარქის გახსნა საქართველოში ქ. ციცილისში. — ხაზო-
გლი მიხიხილა. — ველულები. — საქართველოს
სამეფო. — საქართველოს ჩუქუ-მეფე. — გაბრი-
ელ კახიკორის მიწერა მიწერა. რომი. — (საქუ-
თარს კარგხმონდენიხაგან. — წერილი რედაქციისადმი.

ღვინედი ხასარება

მათი მხარეები. თ. წ. 7 მუხ. 15-21.

გერმანულით ცრუ წინასწარმეტყველთაგან,
რომენი მოვიდოდენ თქვენდა სამოსლოთა ცხო-
ვითათა; ხოლო შინაგან იყენენ მგელ-მტა-
ცებელ.

ნაყოფთა მათი აგან იცნეთ აგინი, ნუ უკვე

შეჭრიბიან ეკალთაგან უბრძენი, ანუ კუროს
თავთაგან ლელვი.

ესრეთ ყოველმან ხემან კეთილმან ნაყოფი
კეთილი გამოიღოს. ხილი ხემან ხენეშმან ნა-
ყოფი ხენეში გამოიღოს.

ვერ ხელ-ენიფების ხეს კეთილსა ნაყო-
ფისა ხენეშისა გამოღებად და არცა ხესა ხენეშ-
სა ნაყოფი კეთილი ყოფად.

ყოველმან ხემან რომელმან არა ჰყოს ნა-
ყოფი კეთილი მოკვეთის, და ცუცხლსა დაე-
დვას.

ნაყოფთა სამე მათთაგან იცნეთ ივინი.

არა ყოველმან რომელმან მტკეას მე უფა-
ლო, უფალო და შევიდეს იგი სასუფეველსა
ცათასა, არამედ რომელმან ჰყოს ნება მამისა
ჩემისა ზეცათასა.

საქართველოს
მართლმადიდებელი
ეკლესიის

დაკვირვებაზე თავისთავის გამოცდა სკირია ჩვენ დანერგულნი ლეთის სარწმუნეობაში ვენახსა რგულეს მაცხოვარ იესოს მიერ, მორწყული მისი სიკეთებით და აღზდილი არსებითი საზრდელთ, მაგრამ ამ ჩვენი ნაყოფით არ ემგზავნება ჩვენში აღარ დარჩენილა სიყვარული სახიერება, კაცთმოყვარეობა აღარც შრომა, აღარც ცდა სათნოებაში.

გამჩენმა ვაგვანებოდა მაგრამ ჩვენ, ჩვენი ნაყოფი ბენეშ არს. ღმკირე დროში მოკვეთება ღმკირეთის კეცხლსა, მხოლოდ ჩვენზე და ჩვენს ნებაზე დამოკიდებული რომ ჩვენში განვაცხოველით ქრისტიანული გრძნობა. ქრისტიანული სათნოება და ხესა კეთილსა გამოვადებინოთ ხილი კეთილი; ეს იქნება მხოლოდ კეთილის გრძნობით და კეთილის საქმით.

კაცთმომოყვარეობის კეთილსა და მისი საქართველოში, ა. თხილქაძე

1456 წ. პაპმა კალიქსტო მეხუთემ ლუდვიგ აღმოსავლეთის გამოგზავნა, რათა აღმოსავლეთის მითაერები ოსმალეთის წინააღმდეგ საომრად მოემზადებინა: თან გამოატანა იქნურ შეფუბთა ერთი წერილი. რომელიც იწყებულა ესრედ: Qui coelorum continet thronum Dei. Rex Dominator. სამწუხაროდ, ეს წერილი დაკარგულია. საქართველოში იმ თორდა წერილი ჩვენ შეფუბსაც წარუდგინა. რა ნახა აქაური მითაერების და ერის შხად ყოფა, მეტადრე მათი ერთგულება რომის ეკლესიისა და პაპისადმი, საჩქაროდ საქართველოდგან ვაბრუნდა რომას და მოახსენა პაპს ყველაფერი. ამის შემდეგ იყო, რომ პაპმა ზემოთ მოხუცნილი წერილი მოსწერა საქართველოს კათოლიკებს და ლუდვიგე ხელშეორედ გამოგზავნა საქართველოს, ხოლო ლუდვიგეს წამოსულის წინ კალიქსტო მესამე გარდაიცვალა. ამიტომ ლუდვიგემ დააყოვნა თავისი წამოსვლა და მოუცადა ახალი პაპის არჩევას, 1458 წ. არჩეულ იქნა თუ არა პაპი პიო პეორე, მაშინვე ლუდვიგეს განუახლა ყოველი უფლება და პრივილეგია, ეგრეთვე მისცა ჩვენ შეფუბთან წერილი და გამოისტუმრა საქართველოს. იმ

*) იხილეთ ჯვარი ვახუშტი № 14.

დროს საქართველოს მდგომარეობა. თანახმად ჩვენის ისტორიისა, ფრიად სამწუხარო სურათს წარმოგვიღონ. ერთი და იგივე მავსული-შვილები ერთმანერთის გამოხრების მეტს სხვას დაფერს ფიქრობდენ: ყველა თავის პირად დიდებას და ინტერესებს ეძებდა, პატარა დიდს აღარა მსცნობდა და მონა პატრონზე ხელს იღებდა: გიორგი მეფე, ყვარყვარე ათაბაგი და იმერეთის მეფე მაგრატ ერთმანერთის დაღუპვას სკდილობდენ, ერთმანერთის შურით თავიანთ მოძმეთა სისხლსა ღერიდენ განუწყვეტლად. ამ გლეჯა-წეწვის დროს გიორგი მეფე, 1456 წ. ყვარყვარეს ტყვედ ხელში ჩაუვარდა. სწორეთ იმ სამწუხარო ამბავს მოუხსრო საქართველოში ხსენებულმა პატრი ლუდვიგემ. პირველი მისი ცდა იმ იყო, რომ შეაჩერა ძმებში ერთმანერთის სისხლის ღერა: შერამე დაანახა იმათ ყველას იმ დიდი ღმკირება, რომელიც ადრე, თუ ვეიან მრელოცა საქართველოს ოსმალების ხელითგან. ამიტომ არა მარტო შეაჩერა ერთმანერთის არამედ ფრთხილად კავშირად დაიდებინა ყველას, რომ ყველა თავიანთი ძალი შეერთებინათ, რათა აღვილად წინ აღდგომოდენ თავიანთ საზოგადო მეტეს -- ოსმალებს. რა ნახეს მისი ესრეთი გულმოდგინება და კაცთ მოყვარეობით მოქმედება, ყველა ქართველებმა იგი აღიარეს თავიანთი პატრონად, თანახმად იმ უფლებებისა, რომელიც პაპმა კალიქსტო პაპმა ქართველებს თავიანთ სასულიერო წინამძღვრის არჩევის საქმეში; როგორც სანს ჩვენ მიერ ზემოთ მოხუცნილის წერილიდგან. ლუდვიგე შემდგომ: დგან წაიდა სომხეთს და სპარსეთსაც; იქნურ მითაერები შემოიერთა ოსმალების წინააღმდეგ: გამობრუნებისას თან წამოიყვანა მათი ელჩიც და მოუდა იცვ საქართველოს. აქ ყველად განამტკიცა მეფე და მთაერები ერთობაში ოსმალების წინააღმდეგ საომრად. მათან პასუხის წასაღებად გაბრუნდა რომას 1459 წ. წაილო ყვარყვარესი და გიორგი მეფის წიგნები ბერგუნდის მეფისათვის გადასაცემად და თან წაიყვანა მათი ელჩიც. ეს ორი წერილი კარგად ერკელია და ძნელათაც ასშოვარი, რადგან პატრო ერთ ძველს და იმეიანის წიგნში მოიპოება, ამიტომ სრულიად მოგვყავს აქ, რათა საქართველოს

ესეთი შესანიშნავი საბჭოები არ დაეკარგოს.
ყოველად ბრწყინვალე ბერგენდის დუკას.
მეცხვარეყვარე საქართველოს მთავარი, სიყვარულით მოგიკითხავ.

დიდად ვნატრობ თქვენს დამეგობრებას.
რადგან შევიტყე რომ ძრიელ მორწმუნე ქრისტიანე ხართ და მარადის ნატრობით ქმნათ იმისთანა შესანიშნავი საქმე რომელიც შეეხება ზეინის წმინდა სარწმუნოების დაკრძალვას და ღიადებას, როგორათაც ესა ჰყვეს თქვენთა წინაპართა, მკე ქრისტიანე ვარ და ამ უწმინდესი სარწმუნოების დასაცველად და მისი ღიადებისათვის მქად ვარ თავი დავსდევ: ამიტომ ზემ წინაპართა კვალს მივსდევ და მათ მსგავსად სიამოვნებით ვეომები ურწმუნოთა. მამი ზემის სიკტიდის შემდგომ ხორად მომიხდა მათთან იმა და, ღვთის მადლით. ბევრჯელაც ვაიმარჯვე მათზე და ბევრი მათი ქალაქიც დაიბარო. გასულ წლებში მემომელ ქრისტიანე მთავრებთან იმი რომ არ მინდებოდა. უფრო მამუტეზულად ვაიმარჯვებდი ურწმუნოებზე. ხოლო აწ ბატონი ზეინი პატრიარქის ღიადოვიცის ბრძანებით შევეუროგდ უველა ზემს მემომელს ქრისტიანე მთავრებსა და ვარდაესუვიტე, მთელი ზემი ღონე და შეძლება მოვიხმარო ოსმალეების წინააღმდეგ. როგორც დავპირდი ზეინს ბატონ პატრიარქს. თვით მთელ ოსმალე ზემს 20,000 სენთანს საომრად ურწმუნოთა წინააღმდეგ. ამის იღიადოთ აღსრულებისათვის. არა მარტო შევეუროგდი. არამედ პირობაც შევკარი და კავშირი დავადგინე ამ ქვეყნის ყველა ქრისტიანე მთავრებთან. რაია ესეთის ზეინის შეერთებულის ძალით შეეებათ: და ესძლიოთ ოსმალთა, რამულთაც ურწმუნო ქრისტიანეოლი, ხოლო კავშირი ყველით: მისი გისპარსეთის მეფეზე. დავით ტრაპეზუნტის იმპერატორმა, ბენდია სამეფრელოს მეფეიან. რაბია ანაკოსის (აფხაზეთის) მთავარმა და ბერდებეგ მტორე სომხეთის ბატონმა. ამათ გარდა ზეინი მოკავშირენი სხვანიც არიან. ის მოკავშირენი თუმცა ურწმუნონი არიან, მაგრამ ძრიელ მთავრებად ითელებიან და დიდი მტრები არიან კონსტანტინეპოლელი ოსმალეებისა. ისინი არიან მემდევნი: ყარაშან, ძველი მართველის ოსმალე ბეგის შვილი, და მასანბეგ, უწინდელი

ყარაღოვიკის შვილი. რადგან მასანბეგ ავით მარტეს კონსტანტინეპოლელი ოსმალეის საღიადოზედ არის. დავპირდა. რომ ესა მოგვსა. რათა ანატოლია ვაგიპყრათ და თვითონაც უწინდა მოვიდეს ზეინის ყოველი თავისი ჯარით ასაღებდა ბერსის ეალიქისა. რომლის დაპყობაც თვითონ უნდა. ესეთი ეცხიოი მასთან იმ პირობით დაუდევით. რომ მულამ იქმნეს ქრისტიანების დიდი მეგობარი: ვგრეთვე უყითოთ ქველათიმის მთავრები და ეთი წამოხვალთ იერუსალემის წმიდა ადგილების დასაპყრობლად. ის ვალდებულთა ყველანიარად შეგვეწიოსოთ ქვენ. რადუნაფაც კი შეუძლია. აგერ ამ წელიწადია. ესეთი მშვიდობა და ერთობა. რომელიც აწ ყველით, არ გაგონილა ზეინს ქვეყანაში. ეს ყველით ზეინის ბატონის პატრიარქის პრძანებით და ზაგონებით და ვგრეთვე თანახმად წერილისა ბატონის შაჰისა. რომელიც მოგვეწერა და გვაუწყა. რომ მან ოპის ქალაქში ყველა ღიადოინის მთავრები უნდ შევიპირს და რქვეს ქმნას, რათა მოეზღონ ურწმუნოებთან საომრად. ხოლო დიდათ ვნატრობთ, რომ თქვენც შემოგვეტრადეთ ამის აღსასრულებლად. ამიტომ ბატონ პატრიარქთან ერთად ვგზავნიო ზეინს ელჩებს. ყველა ღიადოინის მთავრებთან და უფროს ერთად თქვენთან. რადგან შევიტყეთ, რომ დიდად ხანია ძრიელ ნატრობი წმინდა ადგილებთან დაპყობათ. აწ ზეინის ელჩებისაგან სცნობთ, თუ ზემს ყველანი რადუნათ მოწადინებულნი ვართ ამ სარწმუნოების საქმეში და თუ მისთვის რა ვადაეთებ ამ დროებაში. ყველად დიდათ ვნატრობთ და გვედრებით. ზეინს ელჩებს ყველაფერი კარ და შეატყობინოთ. თუ მზად ხართ ჯვაროსან ომის დასაწყებად. რათა მათაც ვვაკნობოთ თუ რა დროს უნდა შევიტყუნეთ საომრად. ამასაც ვპირდებით. რომ ერთის ზაფხულის განმავლობაშივე დაეპყროთ მთლად ანატოლია და ყველა ქვეყნები, რომელიც კონსტანტინეპოლელ ოსმალის ამ მხარეს უქირავს. ხოლო იმის მეორე ყრბო ადგილები. რომელიც საპერძნეთია და რომელსაც ვაგი ზღვა ჰყოფს. თქვენ დავიტოვოთ: მისი ადგება ადელი იქმნება, რადგან. როდესაც ოსმალეთი ესე ორ ჯარს შუა მოექცევა. ველარ გაუძალდება, მალე დაიძლევა და ამნიირად მის სახელს

ქვეყანაზე მოვსპობთ. ამიტომ სხვა ყველა ლათინის მოთხოვნებზე უპეტესად თქვენ გვედრებით, რათა ამისთვის იფიქროთ და იზრუნოთ და ხელიდგან არ გაუშვათ კაი შეშახვევა, რომელსაც ვაძლევთ: არც დამცირებელ მიზნით ჩვენი მომხრეობა, ვინაიდან ყველაფერი დაგვიტოვებია და სარწმუნოების სასარგებლო საქმეს დავსდგომიყართ. უკეთუ აწ დაიხარებთ და უფრადღებას არ მოაქცევთ ამას (რაც ღვთისმად ნუ იწებოს), მაშინ სრულებით აღარაფერს ვიქმით, რადგან იმ პირობით შევერთდით ურწმუნოებთან საომრად, უკეთუ თქვენც, მთავარი ლათინი ჩვენთან შეერთებულ იქნებით: თენიერ ამისა ყოველი ჩვენი ხელ შეკრულდება, უქმია; რადგან ყველა ჩვენი რჩევა და გარდაწყვეტილება დაჰყარებელია ბატონი პაპის წერილზე, რომელიც ჩვენმა ბატონმა პატრიარქმა მოვეუბნა და რომელიც მის ნამდვილ წერილად მიგვაჩნია. დასასრულ უწყოდეთ კარგად, რომ თუ ახლა ჩვენთან ერთად არაფერს იმოქმედებთ, შემდგომი კლდეც რომ გულთ ბონდომით, კერაფერს ვაარჩებთ, რადგან უსჯულო მსმალეთი მუდამ დღე ძრეულდება და ვერარც შევიძლებთ შემდგომი გულმ გვიწედ შეერთებას, როგორც ახლა ვართ. თუმცა ბევრი რამ მინდობა მომწერა. მაგრამ ეს უკმაყოფილო, ზოგსაც ჩემი ელი მოგახსენებს. უმთხვო ყველაფერი უპაველად. ვგრეთვე დაგაუდრებ მას. ქრისტეს მიერ მანდებოდეთ მშობლობით. დაიწერა ქარტუმზე (ახალციხეს), 1456 წ. ნოემბერს.

(შემდეგ - წესა)

საზოგადოებრივი ცხოვრება

ბელგია — კათოლიკეთა პარტიამ გაიმარჯვა დეპუტატთა არჩევნებში.

საფრანგეთი — საფრანგეთში როგორც იყო და ახლაც რევოლუციას აჩქარებენ უპირატესად და ყველა უმედურებათა დასაწყისის გზა არის ამორჩეული, თერხობზედ უსამაგლეს დროს აგემოვნებს საფრანგეთში.

ავსტრია-ვენგრია — ავსტრია-ვენგრია გამოვიდა კრიზისიდან ახალი საპრინციპალი დაიბრუნა ბევრ თაოსნობით ბევრ მინისტრთა თა-

ვადომი ფელი შტეინვალდისა, დერშთახე გზათა, მინი დ. მარშეთი, სარწმუნოების მინისტრად. კორტიტოვსკი ფინანსის მინისტრად ავსტერგი საგლეხო სამეურნო მინისტრად კლეინი იუსტიციას მინისტრად.

გერმანია — გერმანიაში რუსის შთაღმა გაათავა თავისი მეცადინება და გადასდევს 13 ნოემბრისათვის მომავალი შეკრება.

რუსეთი — სახელმწიფოსათათბიროში აგრალურმა საკითხმა მიიპყრო ყველას უფრადღება; მთავრობა ვაქრობს სათათბიროსთან ჯეო ბოლო არ უჩაშს. მაგრამ ამბობენ რომ სათათბირო და მთავრობა მშობიერობის წვალემაში წამოშობენ ერთ სასაცილო თავეს!

— გლეხი გაიძახის მიწას ჯარი, თანავგრძნობს გლეხს.

— სიკვდილით დასჯის კანონის მოსპობა ყველასგან იქნა შეწყვეტილი. კომისია შესდგა ამზადებენ კანონს. პროექტს.

— მინაური მღვ ანარეობა არ შეეცალა. მომეტებულად წაყვდება პოლიტიკური დანაშაულებანი მრავალ გლეხს ზღვა ჯარი ღელანაშ.

შვილი. სანთიაშურში — გაიხსნა სათათბირო პრეზიდენტმა მოახსენა დეპუტატთა რომ შერუხაში მალე მოხდება შეთანხმებთ. ფინანსის სამინისტრამ წარადგინა მოხსენება და დეპუტატთა კრებამ მინდობილება გამოუცხადეს.

— კანონი გამოვიდა რომ წესიერება უნდა დაიკვებოდეს უკრის გზები და გაუდგილოს ხალხს მიმო ელა და შტეინვალდმა.

— ხუთი წლი განმავალობაში 14,000 ახალი იმოგრანთი ასახლებულა შით ქვეყანაში.

იტალია — იტალიის დეპუტატები კანკულებათ დაეთხოვნენ სათათბიროს.

— მეფე ვიქტორ ემანუელის ანკინაში ყოფნის დროს ანარბისტებს პროექტი მქონდათ მეფე მოეკლათ, მაგრამ პოლიციამ ზომები მიიღო და აიცილია უბედურება.

— **შენოვაში** განვრძობა ქონფერენცია. ინტერნაციონალური ჯენოვას მორიგების შესახებ.

ავსტრია-ვენგრია — მოახმარა თავისი

დრო აღსანიშნავად, თუ სათათბიროს რა ზედ გავლენა ექმნება მთავრობის განკარგულებაზე და რა კანტროლს გაუწევს იგი. გოლუბოვსკიმ პასუხი გასცა ერთხელ კიდევ და დაუბასიათა წათლად თუ რა სოლიდარობას უწევს ავტორიტეტს თავის მცხოვრებელთა.

— იმპერატორმა ვილჰელმმა დაუდო სარჩულად თავისი მგზავრობისა. რომ საქვეყნო მშვიდობა დამყარდეს ქვეყანაზედ. ამისთვის მთელი სახელმწიფოები მოიწვია ამ აზრის განსახორციელებლად.

ჩინეთში — დაცხრა ებრაელთა შორის წინააღმდეგობა ბოლოვოსტოკის შესახებ.

სათათბირომ დაამთავრა აგრარული საკითხი: დანიშნა კომისია? წარმოსადგენელად წინადადებისა კანონპროექტისა.

ბაქანეთა და რუმინიას შუა ვანზე-თქილებს ჰგვიხს. აქ არ გარდაწვეტილი მათი კითხვა კამათი.

ბარუნებში დავით გენერალმა აქმა შეეცა ცაენი VII. ნოვემბრის 1906 წელს.

ველელები

(შემაჯ. *)

ველის მცხოვრებნი მომეტებული ქართველები იყვნენ. 300 სულამდე. მათი უფლებები იჯარო ეოვნენ სომხს ტიბიკონისა კათოლიკენი. რომლებმაც 1784 წ. მსულს პატრი პოლიკარპოს უმტრეს. მთავრობას სოცრით დაასმინეს და იქიდან გააგდებინეს. ამ საშუაზრო მოვლენას. 16 აპრილს 1787 წ. ახალციხიდან რომში სწერს პატრი ჯამბატონი როგორც ესე:

... იქ (ველში) წავიდა ხსენებული პატრი პოლიკარპო მომდრად განსაკუთრებით ბერძენ-კათოლიკე ქართველი ერისათვის, რომელმაც დიდს ვედრებით გამოითხოვა. ცხადთ თანახმა იყვნენ ვერეთვე სომხის ტომის კათოლიკე-ბი. როგორათაც მტკიცდება პირველი გამოცხვენელი მოხსენებით, რომელზედაც საკუთარი ხელი უწერიათ ორსავე გვარის მოწინავე პირებს. ამის მოწამეა თვით მათი უსამღვდელოება ანტიკონსტანტინოპოლის თითქმის სამ

წელიწად ნახევარია, რაც ხსენებული პატრი პოლიკარპო იმ სოფელში მოღვაწეობდა მოციქულებრივის თავგანწირულებით, სადაც მოსპო ბევრი უწესოება, რომელიც დიდის ხნიდგან ფესვს იდგამდა ღრმად, და სადაც მიჰყინა კეშარიტი საუკუნო ცხოვრების სიტყვა. სომხის კათოლიკეებმა დაიწყეს, შეშურნეობა და ოსტატობით დაიყოლიეს პატრი პოლიკარპო, რომ ახალციხის მღვდლების უფროსისათვის ეთხოვა ერთი სომხის მღვდელ-მონაზონი, რომელიც დიდი ხნიდგან აღარ ჰყოლოდათ, რათა ამ საშუალებით დაეცვათ თავიანთი სომხური ტიბიკონი, რაც კი შეეხება საეკლესიო ლიტურგიას, ვინაიდან ტიბიკონის სხვა დანარჩენს ნაწილებს ყველას კარგად ასრულებენ; როგორათაც თავიანთ საკუთარ ბერძნის ტიბიკონს დიდი გულმოდგინებით იცვენ ქართველი კათოლიკეები, რომლებიც ბევრად უმეტესი არაან სომხის კათოლიკეებზედ. მაგრამ შეიწყნარა მათი თხოვნა, რადგან კარგად უწყობდა, რომ მათე უარის თქმა უფრო მომეტებული ვან: რისებდა ამ მეშუთარ სომხის ქვარსა. შპირ: ა დაეკმაყოფიებინა იმათი თხოვნა; თუმცა სომხების სანუგეშოდ ხშირად ათქმევინებდა ლოკეებს სომხურად, თვით ხმან წირუბზედაც. პატრი პოლიკარპომ პირობა დაადებინა, ან საშუალებით ერთმანეთში კეშარიტი სასარგებროი სიმშვიდე დაეცვათ. მოწინავე პირობა მათე შეპყრეს და ვერეთვე თავიანთი პირობა წერილობითაც მისცეს. პატრი პოლიკარპომ მსწერა და მდამლად მსთხოვა მონაზონი ბატონს მაქანდრიანთ ვრიგოლს, რომელ უ ვაუფებარი სასწაულით დაინიშნა აქ პროკარად. კარგად უწყეთ. რომ ის პირი მტრად (პოლიკარპო) და წმინდა კრფისაგან წარსულ და აწმყო მეთად საშუაზრო მოქმედების წყალობით*). ბატონმა პოლიკარპომ

*) ეს შეხასპო სიტყვას ცხადე გვჩვენებს. რომ ველის კათოლიკეები ახალციხის და ქვეყნის სხვა კათოლიკეებზედ უფრო იყვნენ, და დიდხანვით თვითონ უმტრესნი, როგორც ახალციხის მღვდლები უფროსი, ხელიდან გამოწიებული. თუმცა კი ხშირად აქ ის მღვდლები იყვნენ უღინაულონი. ზემოთ ეხსენათ, რომ მღ. მაქანდრიანთ ვრიგოლს ერთ ხანეთს და მადონის მღვდელი იყო. და მათგანამე, შემდეგ დროებში ის იქნა უსამღვდელოებელი და ხელ ახლავ ახალციხის უფროსი კათოლიკე.

კარმა უსმინა თხოვნა და ვაგზაენა ის მღვდელ-
 მონაზონი^{*)} ხაჩატურა. რომელიც პაროქია-
 რის მოწაფე იყო. და ერთი წელიწადია. რაც
 კოსტანტინეპოლში მღვდლად ეყურთა. თუმ-
 ცა არ უნდა გამოეძიო და არც უნდა ვიცო-
 დე, მაგრამ საკვირველი კია, რა აზრით გამო-
 აცხადი ბატონმა არქიეპისკოპოსმა თრაქიამ
 პროპაგანდის მისიონერად, რომელიც არა თუ
 ჰყენს ხარწმუნობას, არამედ სპობს?! მეტად
 ახალგაზრდა მონაზონი ხაჩატურა მოვიდა ველ-
 ში თუ არა, თვით სომეხი კათოლიკეების წინა-
 შეგამოაცხადა თავისი თავი პატრი პოლიკარპოს
 ხელქეითიდან და თანაუგმწედ. წინათვე არქი-
 ეპისკოპოსს თავისი ხელით დაწერილი წიგნი
 გამოეცხაენა პატრი პოლიკარპოსთვის და უცხა-
 დებდა, რომ მისი ქვეშევრდომი იქნებოდა
 ყველა სხვა მონაზონი, ვინც კი მივიდოდა იმ
 სოფელში, მაგრამ სტანანს მძღვანე სომხის
 კათოლიკეებმა გადაიბირეს გამოუცდელად აღ-
 ვაზდა მღვდელ-მონაზონი ხაჩატურა, რომელიც
 ამართა წანააღმდეგობის დროს, დაუტარა მზარ-
 რი სომხის კათოლიკეებს და გაუშავებულა თვით
 პატრი პოლიკარპო შეურაცხყოფის სიტყვებით.
 ამართად მოსაო ყველა წესიერება. შეიქმნა
 დასაწყისი ყველი უწყობებისა. პატრი პოლი-
 კარპო დაჩემდა. რათა დაბრკოლება არ მომხდარ-
 იყო. თუმცა დღემლითვე იკავდა თავის სიძარ-
 თლეს. ორ ტომს შუი მალე აღიძრა უწყველსი
 უთანხმოება. ხაჩატურა მღვდელის მიერ გამხნე-
 ვებულმა სომხის კათოლიკეებმა დიუწყეს მეტად
 მტკიანი წინააღმდეგობა პატრი პოლიკარპოს.
 მართლათავე მომეხ-კათოლიკეს მოწინააღმდეგე-
 ბა მიიწიბრეს ეგრეთვე თათრები და შვედლებე-
 ლი სომხებიც და მეტად ფარულად მიმართეს
 იმ სიფლის ოსმალთ მონამართლეს, რომელ-
 საც ეწოდება არტანის ბეგი და იჩივლეს პატ-
 რი პოლიკარპოზე, ბევრნაირი ცილი დასწა-
 მეს და განსაკუთრებით გამოუგონეს, რომ
 მამფლობარია და წინააღმდეგი ოსმალების კანონი-
 სა შესახებ აკრძალულ ხორცის ქაშისაო^{**)}. მოსა-

მართლემაც. გამოუძიებლად. მაშინვე დააწერი-
 ნა განაჩენი პატრის სოფლიდგან განდევნისა.
 ერთმა თათრის კომანდირმა პატრი პოლიკარ-
 პოს წაუკათხა ვანაჩენი. რომელშიც იყო მოხსე-
 ნებული, რომ ფრანგის პატრმა ნახევარ საათის
 განმავლობაში უნდა დაუტყვეოს ის სოფელი
 და წაეიდეს იქდგან. ხოლო იქ უნდა დარჩეს
 მკვიდრად გოური მღვდელ-მონაზონი. პატრი
 პოლიკარპოც მაშინათვე დაემორჩილა ბრძანე-
 ბას და მოვიდა აქ, ახალციხეს, ჩვენს მონასტერ-
 ში 15 აპრილს (1787). აქ აღარ ჩამოესთელი,
 თუ რაოდენი მწუხარება გამოიწვია ბერძნის
 ტიბიკონის ქართველ-კათოლიკეებში, რომლე-
 ბიც ერთგულნი არიან პატრების და კერძოდ
 პატრი პოლიკარპოსი. არც იმას ვიტყვი, თუ
 რაოდენი განსკიფრება გამოიწვია პატრი პოლი-
 კარპოს უცხად ახალციხეში მოსვლამ; არც
 იმას ჩამოვთელი თუ რაოდენა ვაუპატიურება
 მოლო ჩვენს საზოგადოებას ტომებისაგან
 და თვით სომხის კათოლიკებისაგან, რომლებ-
 საც მეტად ჩვენს წინააღმდეგ ამხედრებენ აქაუ-
 რი ბატონი სამღვდელონი. ყოველსავე ამას
 გამოეცხადებ სმოკლსათვის... -.

ამნაირმა მტრულმა მოქმედებამ ველოს კათო-
 ლიკები დიდ შეწყუბებას და განსაცდელში
 ჩააგდო. რომსაც მეტად სწამებოდა დაურ-
 ჩა ეს ამბავი. ამიტომ დააჯალა კოსტანტინეპო-
 ლის ეპისკოპოსს მალე სხვა მღვდელი ვაგზა-
 ენა ველელ კათოლიკებისათვის. რა გომოძია
 ყველაფერი და სცო სომეხ-კათოლიკების უსა-
 მართრო მოქმედებ. ისევე პატრი პოლიკარპო
 დანიშნა და ვაგზა ენა ველში, იქნება მშვიდო-
 ბა და მშვიადესო. პრ. აბაგანდა, 31 მაისისა, 1788,
 1 წერს ამ ეპისკოპოსს და აქებს მის ამნაირ
 მოქმედებს.

ველელების შესახებ ამის შემდგომ განსა-
 კუთრებული ცნობები არა გვაძებს. იმათ ჩამო-
 მავლები არიან ჯაფახეთის ახალქალაქის ახლოს
 მდებარე სოფლების ხულგუშო, კარტიკაშის და
 ბაგურის მტხოვრებნი, რომლებსაც, სომხური
 ტიბიკონის მღვდლების წააღობით. აღარც
 ქართული ტიბიკონი და აღარც ქართული ენა
 შერჩენიათ, და დღეს თავიანთი ქართული დედა
 ენა გაუცვლიათ ოსმალის ენაში. მაგრამ, პატრე-
 დაქსათ მათ მიერ გამოყლილი ეკლდენის გან-

*) არ ვიცი ეს მონაზონი. თუ სხვა წესის მონა-
 ზონი.

**) იქ იკავს სომეხებმა უწყობის შეთვისებელი ქიზიათ
 დანის მოძურგის მკროსა, რადგან თვით გაყოლილ
 ხელი სომეხსე არ იშლის მათ ცეცხლებს.

ჯვარედინებისა, უწინ მიღებული კათოლიკე სარწმუნოება მინც მტკიცეთ დაუცავთ.

აი. აქ გათავებთ ამ თავსაც. თუმცა ვერ წარმოვიდგინეთ ყველა ის საბუთები, რასაც კი ამ საგანზე სამცხის კათოლიკეების ისტორია მოითხოვს. გარდა რაც კი მოვიყვანეთ, საკმაოდ ცნობებს შეიცავენ და მეცნიერებს საშუალებას აძლევენ. უფრო მტკიცედ. ვიდრე აქამდე შეიძლონ თავიანთი ახრი გამოსთქვან სამცხის კათოლიკეების გავლილის შესახებ სიმოკლისა-ჩვენ პიერ შეკრფილი საბუთებიდან აქ მოვიყვანეთ მხოლოდ რაც უფრო ყურადსაღებად მიგვაჩნდა. X.

გაბრიელ ემისკომოსის მიწერ-მოწერა

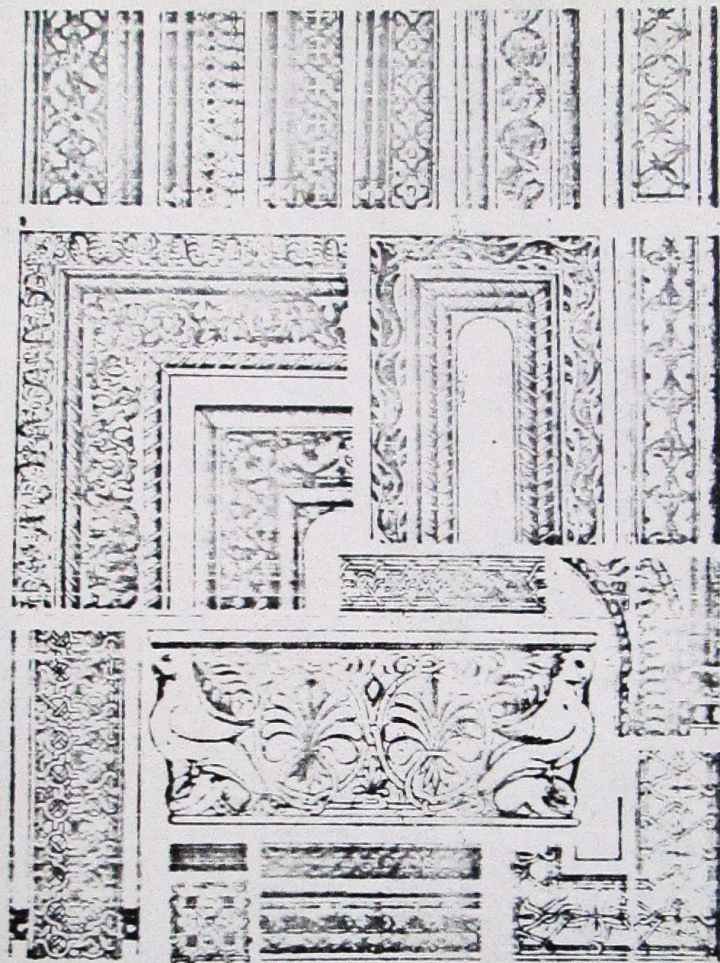
(შემდეგი)

I. უ. შტრუნველის ბრალდებიდან საქართველოს სამეფოებშიაღმ. რომ ვითარ იგინი არ არიან მოპყდებულნი რაგანად წაიყვანოს სკოლის და განსაკუთრებით რუსული ენის სწავლების საქმე. ნათლად სჩანს, რომ უ. შტრუნველი ამ სკოლების მოწაფეებისაგან თხოვლობს იმას, რის ასრულებაც უნდა შეუძლებულია: იგი თხოვლობს მათგან, რომ იკონდნენ რუსულთ ლაპარაკი თავისულად და მასთან სწერდნენ აზროვნულათ. ამის თქმა ადვილია. მაგრამ ასრულება ეს ძველია: როგორ შეიძლება, რომ ორი წლის განმავლობაში ბავშვმა X — 12 წლისამ, გარდა კითხვისა და წერისა ირ ვნაზე შეისწავლოს ყველა ლოცვები, მოკლე კათეხიზმო, საპლეო ისტორია ვრცლად და ამასთან ერთად კარგ ლაპარაკი და წერა რუსულათ! ვიპოვებ, რომ ეს წარმოუდგენელია და შეუძლებელი. ბევრი გემზაზიაში და სემენარიაში სწავლა დამთავრებულნი !! — 12 წლის სწავლის შემდეგ ვერ ლაპარაკობენ კარგით რუსულათ და აქ კი უკვე წლის ბავშვების აჯან თხოვლობენ. რომ ორი წლის სწავლის შემდეგ მართლად სწერონ და ილაპარაკონ რუსულათ სისწორით. მიუხედავად ამისა შეადგინონ საჩივრის და აპელაციის ქაღალდები. როგორც ამას წერილებითი თხო-

ქ. მ. გ. კ. ხ. ს. № 11.

ვლობს ხსენებულ სკოლებისაგან სახალხო სკოლების ერთი დირექტორთაგანი. — 2. თრიალ თვალ-საჩინო გაუგებრობა უ. შტრუნველის მოხსენებაში. სამრევლო სკოლების შესახებ. სუფევს შემდეგში: ჩემო რწმენით. უ. შტრუნველი ამახინჯებს ნამდვილ მიზანს სამრევლო სკოლების კანონმდებლობას. ეს მიზანი ყველასათვის ცხადია: შტრუნველ დაწყებითი სწავლა განათლება უნდა იყოს დამყარებული სარწმუნოებრივ ნიადაგზე: აქ გაუგებარი არ არის რა — მიზანი თვალ-საჩინოა. სოფისტები და საზოგადოთ ყველა ეკლესიის წინააღმდეგნი მონდომებულნი იყვნენ და არიან მიცათ ხალხისათვის ურწმუნოების ნიადაგზე დამყარებული სწავლა-განათლება: ბევრჯელ ახერხებდნენ გამოველიჯათ სამეფოებების ხელიდან ეს საქმე. მაგრამ ბოლოს კი სრულიად და შეუცვლელად გადაეცა საქმედებობას. განუსაზღვრელი მწკობარებით და აღვნიშნო, რომ კარგე შეტყუებები დანიშნისათანავე თავის თანამდებობაზე დაქრა სამწიწლო ლაპარაკი ხალხის სარწმუნოებრივ ნიადაგზე დამყარებულ სწავლა განათლებას. მაგრამ, ვიპოვებ. ეხლანდელ შეფურ მართვა-გამგეობამ დააბრუნა სწორ და გონიერ გზაზე. განდევნილმა შიდა რუსულთგან, უ. შტრუნველმა, განიხილას ფრიდ სტერი და ფაულთ საშუალებით, აქ ჩვენში, გამოველიჯა სამეფოებობისათვის წმიდა უფლება ერის სწავლა-განათლების საქმე, დამყარებული სარწმუნოებრივ ნიადაგზე, ესწავლებიანთ სამრევლო სკოლებში ენა და არა სარწმუნოება.

რასავიკრველია, ქართველ ამთვის რუსული ენის სწავლა დიდი სიჭყ. დ. როგორც არა ერთხელ აღვიარე, თვით ერსაც სურს ისწავლოს რუსული ენა მაგრამ ამისთვის საჭირო არ არის სამრევლო სკოლების დანიშნულებას დამახინჯება. დაე მისი აღმატებულება, უ. შტრუნველი, როგორც შე ზევით აღვნიშნე ბევრი რამ გააკეთა ქართველთა ერის სწავლა განათლების კარგს ნიადაგზე დაყენებისათვის სამრევლო სკოლების მიზნის და დანიშნულების შეუცვლელათ, გამოითხოვოს საშუალება მთავრობისაგან, რომ სამრევლო სკოლებში დანიშნოს განსაკუთრებული მასწავლებელი

საქართველოს ხელოვნება.

რუსული ენისა და მიუმართოს ერთი წლის კურსი. —

არ შემიძლია არ ესთქვა კიდევ რამოდენიმე სიტყვა სხვა ტომის ერის გარუსების შესახებ. ჩემი არა პირმოთნებითი განსჯით, საფუძველს მოკლებულია ის მოსაზრება, რომ ვითომ რუსული ენის კარგათ შესწავლით არა რუსი — გარუსთება. განა კოტაა იმისთანა ერი, რომლებმაც წარჩინებულათ იციან რუსული ენა, მაგრამ რუსული და რუსეთი ეზო-ზღვებით?! ეხლა ოსპალოებიც, გერმანელებიც ინგლისელებიც დაეწაფნენ რუსული ენის შესწავლას, გახსნეს რამოდენივე კათედრა რუსული ენის შესასწავლოთ, მაგრამ ძლიერ შემცდარი აზ-

რი იქნება ვიფიქრო, რომ ამას იგინი შერებთან გარუსებისათვის ან რუსების სოციალურისა გამო: არა, ამას იგინი ეტყა, მან თავის სარგებლობისათვის და უმეტეს ნაწილათ მისთვის, რომ რუსული ენის კოდნით უფრო დიდი ენება და ზარალი მიუტანოს რუსეთს. რუსი იგი კი არ არის ვინც მხოლოდ რუსულად ლაპარაკობს, არამედ ის ვინც აზრონებს და გრძობს რუსულათ, მხიარულებს და იტანჯება რუსებთან ერთად. უმაღლეს და უშვიდროეს კაც შირს ორ ერთა შორის შეადგენს ერთი და იგივე სარწმუნოება. აი სწორეთ ამისთვის რუსეთის ქვეშევრდომ არა რუსთა შორის არ არის არც ერთი ტომი, რომელმაც ისე უკოდ-

საქართველოს ხელოვნება

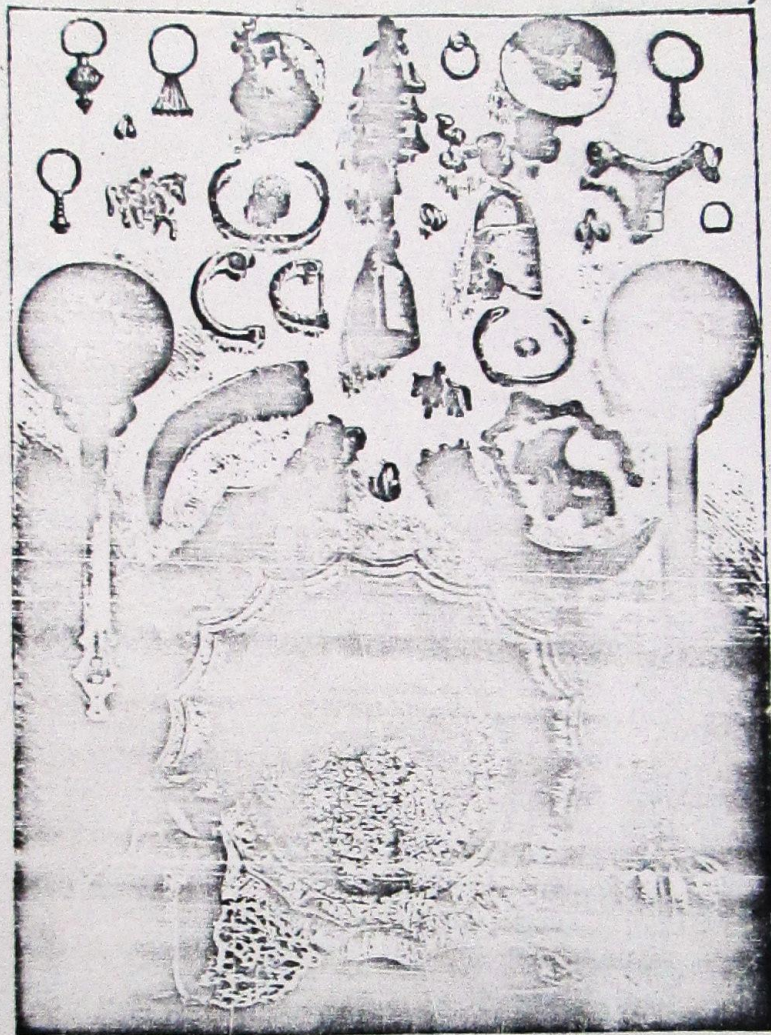
როცა იყოს შეკავშირებული მასთან, როგორც ქართველები. აი ამისთვის იქვეს შეტანა. იმაზედ, რომ ქართველები არ არიან ერთგული რუსეთისა, ღრმა და განუსაზღვრელ შეურაცყოფას ვეაყენებს ჩვენ. ქართველებს, და ვეაძილებს გამოვითქვით დიდი სამდურაგი.

მოუნანიებელი ცოდვით იქვეს მიტანა იმ ხალხისადმი, რომლის მთელი ცხოვრება რუსეთისადმი ერთგულების, სიყვარულის და თავგანწირულების მოწმე არის. — ქართველებს გულის არ გაუცენიათ რუსები და ამისთვის განიზრახეს ნათთან შეერთება. მე 16 და მე 17 საუკუნეებში, როდესაც საქართველო დაუძღვრებულ იყო აღარბებელი სხვა და სხვა მტრებისგან, მან მიიპყრო თავის მხედველობა ჩრდილოეთს, მთებს იქით, სადაც რუსეთის მართლმადიდებელი თეოლოგები ღვთის შეწევნით, ლორთქიფანიძე და მტკიცდებოდა. ქართველებმა გამართეს მოღვაწეობა რუსეთის მხედველობა საქართველოს შეერთების შესახებ და ბოლოს ნებაყოფლობით შეუერთდა რუსეთს. იმ დროს საქართველო განუწყვეტლოდ იმდენად საშინოდ არა რებს და დაწროვებას თათრებისგან და სპარსელებისგან. ყველა წოდება დაწყებული მუფტიდან ვიდრე უბრალო გლეხებამდე ნათლად გრძნობდნენ, რომ ადრე მოშავადში ქართველთა ერის ზოგი ნაწილი განადგურებულ იქნა, ზოგი იძულებით გამაჰმადიანებული იქნებოდა. მაგრამ ღვთის განცემამ იხსენა ქართველთა ნაშთი. იმ დროიდან ქართველები ცხოვრობენ განუშორებლათ რუსეთთან. ქართველ სარდლებს არა ერთხელ დაუღვრიათ სისხლი საერთო სამშობლოს დასაცავათ და თუ ჯერ ვერ შეერთდნენ ერთ — შეერთდნენ უფრო დიდი კავშირი — სარწმუნოებით, სიყვარულით და ერთგულებით. ამ ნიადაგზე დამყარებული შეერთება-შეკავშირება უფრო საფუძვლიანია ვიდრე სხვა, ამისთვის უშაღვრესად დამტკიცებული კანონები არაერთად განსაზღვრას არ უშვებს რუსთა და ქართველთა შორის სამსახურში დანიშნვის დროს, გარდა პატიოსნებისა, კეთილგონიერებისა და ნიჭისა. ამ წესს, როგორც მე ვიცი, ჩვენს მოაჯრობა ადგა და

დღესაც ადგია, ვითარცა მიმხედველი გონიერით პოლიტიკისა.

გათვალისწინებელი ყოველივე ამისა გუგებარია და ჩემთვის გამოუცხვეელი, რა საფუძვლით და მოსახრებოთ უ. მხრუნველმა მისცა თავის თავს ნება გამოეთქვა კანონის წინააღმდეგი აზრი და ხალხისა და პოლიტიკისათვის არა საყვოლო. დაჯგოვებ. უ. მხრუნველისაგან წარმოდგენილი მოსახრებისა, ე. ი. ცქერა იქვეს თვალთ ქართველ სამდედლოებისა და ერისადმი, რომ იგინი არ უნდა განაგებდნენ სამრეველო სკოლებს, ვინაიდან ეს ვითომ საშიშია პოლიტიკურის მხრით. შედეგი აქვს პირველათ იმისა, რომ მათზე მოვახდენთ სამძიმო დაუმსახურებელ შთაბეჭდილებას, ვინაიდან იგინი იფიქრებენ, რომ ამით იხატება მოაჯრობის უნდობლობა სამდედლოებისა და ერისადმი. როცა რომ ეს მათ არ დაუმსახურებიათ: მეორეთ უნდა დაინეროს, მქალური მცხოვრებთათვის, კარები ყველა სასწავლებლებისა მაშინ ისთვის უნდა ისწავლონ და მიიღონ გაათადება თუ მათზე იფიქრებენ: სწავლობენ მისთვის, რომ წინააღმდეგობა ვაუწიონ მათ აღმარებულებს, ამის გამო, რასაკვირველია, მათ არ ჩაბაობენ არაერთად საქმეს. არა თუ ამ გვარი მოაჯრობა საყვარისია დღე რუსეთის თეოლოგურებისათვის?!

დასასრულ ვარდენ რა ამასთან დეკანოზი დ. დამბაშიძის პასუხს, რომელიც მე მოვითხოვე მას ხალხის გამო იქვესი მადლ ქვესამდედლოების მოწყოლობისა. მის მიერ წარმოთქმული აზრისა და რწმენისა, იმის შესახებ თუ როგორ უნდა ისწავლებოდეს საშლეო სჯული სკოლებში. საჭიროდ მიმაჩნია განვაცხადო, რომ იმან, დამბაშიძემ, მართლა სიხარის გამო ფაფის მოხსენებაში უ. ქუთაისის სახალხო სკოლების დირექტორის სახელს იხმარა სიტყვები: — სკოლა უფროა, არა ზედავოვიური: ეს სიტყვები არ ნიშნავ იმას, რომ ვითომ იგი მტრულის თვალთ უკერდეს რუსებს და რუსული ენის სწავლება სკოლებში. ეს არის მხოლოდ მისი უკერდობა, ამა თუ იმ ენის სწავლების წესის ყველა განათლებულ კაცს აქვს ნება, გა-

საქართველოს ხელობის ნიმუშები — გარეული ხეობის.

რეცეპტი

(საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით)

თქვენს თაყვანს რწმენა, განსაკუთრებით მაშინ
 თუ ეს არ ეწინააღმდეგება სინამდვილეს. აღ-
 ნაშენი სიტყვები მ. ლამბაძის არ ხატავს
 რაიმე უღელმეტს რუსული ენისადმი.
 წინააღმდეგ, — მან რუსული ენა იცის არა
 ნაკლებ ბუნებით რუსებზე და ბევრი რამ გა-
 აყვით ადგილობრივ მკვლევართა შორის რუ-
 სული ენის გაფრთხილებისთვის.

მაშ მომხდელი აღნიშნული მოსაზრების
 გარეული ჩემ მიერ მოხსენება უ. გვრუნვე-
 ლისა, ჩემი ვულ-წრფელი შეხედულებით, არ
 უნდა იქმნას ცნობილი გონებრივად და მილე-
 ბული სათანადო მთავრობის მიერ.

ამის შემდგომ, 20 მაისს, რომანს წმინდა
 იველიამ იგავე ხეობისად მუდგის დადგო: არ-
 ენა წმინდა დომანკის ორდინის რე: წამოუღო-
 ეს წმიდა დომანკის მონაწილეობა დომანკი-
 ხობა, უფრო წადგულა — მოქალაქე მძინა Frat-
 res Predicantes — დაუფრთხილა 1215 წელს,
 მუცად გნობადა და განიქმნა ღრან მთელს
 ქვეყანაზე თავისთა ს: მოგაქვლევინა მათათ.
 ამ მძინათა გუნდმა არაგვისთან იქონა წამანკ-

*) ი. ა. გვარ. ნ. ს. № 11.

ծրւն Ընտան, Պետերսբուրգ միջնաբերդի, մարզաբերդի Կառնիսի և Կառնիսի Վոյսկայի զորքի մասնաճակատի մասնաճակատի վրա նախապես Կառնիսի Վոյսկայի գրեթէ ամբողջական զորքը տեղափոխելով, միայնակ դրանք համարեցին Կառնիսի Վոյսկայի մասնաճակատի զորքը, որը իր անհատական անձնակազմով մնացել էր 1745 թ. հունիսի 16-ին Կառնիսի Վոյսկայի (մտ. տղ. 28. Պետ. 16) զորքի Վոյսկայի մասնաճակատի վրա տեղափոխելու և Կառնիսի Վոյսկայի մասնաճակատի զորքի մասնաճակատի ինքնիշխանությունը և անկախությունը պահպանելու նպատակով։ Ենթացումը, որը հարկ է դնում Կառնիսի Վոյսկայի վրա տեղափոխելու, որը Կառնիսի Վոյսկայի մասնաճակատի զորքի մասնաճակատի ինքնիշխանությունը և անկախությունը պահպանելու նպատակով։ Ենթացումը, որը հարկ է դնում Կառնիսի Վոյսկայի վրա տեղափոխելու, որը Կառնիսի Վոյսկայի մասնաճակատի զորքի մասնաճակատի ինքնիշխանությունը և անկախությունը պահպանելու նպատակով։

այս մասնաճակատի մասնաճակատի 22 մասնաճակատի 1745 թ. Կառնիսի Վոյսկայի մասնաճակատի զորքի մասնաճակատի ինքնիշխանությունը և անկախությունը պահպանելու նպատակով։ Ենթացումը, որը հարկ է դնում Կառնիսի Վոյսկայի վրա տեղափոխելու, որը Կառնիսի Վոյսկայի մասնաճակատի զորքի մասնաճակատի ինքնիշխանությունը և անկախությունը պահպանելու նպատակով։ Ենթացումը, որը հարկ է դնում Կառնիսի Վոյսկայի վրա տեղափոխելու, որը Կառնիսի Վոյսկայի մասնաճակատի զորքի մասնաճակատի ինքնիշխանությունը և անկախությունը պահպանելու նպատակով։

მა ესენი დაიწყო დადას გულმოდგინებით თავის მოციქულობას. აცოდა, რომ უმადურ ქაეუჩას ბევრა სხას საცოცხლად არ ექნებოდა. ამასთვის თავს სრულბრძოლით არ სოკავდა, რათა ცოტა დროში ბევრა ეპრობა და დადა ჩუთოვა გამოედო. ხარწმუნაბრძოლის გამო ძალე დააჭარეს ესეც. ორ თავს დარჩა სარეკვიპოში, მაგრამ ბევრა ცანჯვა და შეუჩხუთოვა მათეჩეს. ბოლოს ამხარე უწყალოდ თავს მოციქუთეს 7 ნოემბერს. 1773 წ. როცა მესმა დედად შეაკეთა. რომ თავისა შეადა მათეკა. სარწმუნაბრძოლის, მკაცრს სარწმუნოლოდ სარწმუნოთ მათეკა დომანაქანების ეკლესიაში დასამდლობა ცალბა შეასრულა დეთასაჲში.

(შემდეგი იქნება)

ოსმალეთის საქართველო

წყაროა ქართულ რედაქციას შამარა

ქართველ მამადიანთა შესახებ:

ქართველ მამადიანთა შესახებ გულდაწყვეტილი ვიყავით. მათში განათლების და ანუ თანატოლობად განთვისების ვერაფერს ვხედავდით: ბევრი მგზავრობის და წერის შემდეგ, აქაც და სხვა კუთხეებშიც მგზავრობას 1896 წლიდან თავი დავანებეთ. მიზეზი თავის დანებების ის გახლდათ, რომ ჩვენ რამდენიც უნდა სიყვითე გვეთქვა მათთვის იგინი მაინც ყველაფერზედ უარს ამბობდენ. ჩვენი არაფერი არ სწამდათ, ჩვენი საუბარი უმნიშვნელოდ მიჩნდათ, არ სწამდათ ეროვნება. შემცნებით თვისი ენა, წიგნობრობა და სწავლის მიღება. ყველაფერს ამტკიცებდით თვალით უმზერდენ. ყველაფერს უარს ყოფდენ, ქართველს, გიორგებს უწოდებდენ, იტყოდნენ: თქვენი არაფერი გვინდა, არც წიგნი, არც ენა, არც სწავლა და არც სამშობლო ქვეყანა. ჩვენ თათრები ვართ, ჩვენი ენა, წიგნი, ისტორია და სამშობლო თათრისა არის, ყველაფერი თათრულია და ჩვენც თათრები ვართ.

ეს იყო მათი პასუხი ამით და ასეც ოცნებობდენ. ამან გული გაგვიტეხა დიდათ. მიტომ გამოვეთხოვეთ მოგზაურობას და მათთან საუბარს. მას შემდეგ განვლო 10 წელი და 1905 წ. საფულის განგებ წავედი აქორაში, ამ წას-

ვლას თავის მიზეზი მქონდა. ჩვენდა მოულოდნელად სუათი შეცვლილი დამხედა... ცხოვრებას თურმე დიდად უმოკმედნია მათზედ, იგინი მტორედ თანატოლობად გამოსულანთვალი გაუხელიათ. ქართული წიგნების კითხვაც დაუწყიათ წიგნებთ შორის მათში გავრცელებულა თვით ახალი დროის წიგნებიც. ისეთი წიგნები გავრცელებულია ისეთ პირებში, რომელთაც **ოდესმე მათსადმე** ბათუმის ქარბნებში უმუშავნიათ. ასეთ პირთაა რიცხვი მათში დღეს თვალთ სარწმუნოდ მოჩანს. იგინი ქართულ ენას, ქართველებს და საქართველოს ისტორიის შესწავლას დაუყონებლივ ითხოვენ; ითხოვენ აგრეთვე თავიანთ ქვეყნის, ერის, ისტორიის და ძველს თუ თანამედროვე ცხოვრების შესახებ სხვადასხვა წიგნებს, და მმათ შესწავლას. ყველა ამ საქმეთა მიხედვრის, აღორძინების დასაწყისის მიზეზნი გასლანს მათეკაში მტორეკებს ახალ საქმის მოღვაწე ქართველთა შვილები, რომელთაც ბათუმის მუშებს დიდი სამსახური ვალწივს.

ასეთ საქმეთა პატრიოსტეში განღვივებულმა მე აღრვეე ვიწყე სხვადასხვა ისტორიული მასალების კრება და წერა. ამ მასალების ზოგი - დროებაში დაბეჭდა. ზოგი - ივერიაში, - სომხის ჟურნალში, - თურქულში, - აკალიში და - მთავრებში. სადღეობოდ ყველა მასალებით მე მოუამზადე ქართველ მამადიანთათვის შემდეგი საკითხავი წიგნები მდამბიურად შედგენილნი, რომელთა კითხვაც მათში კარგად აღორძინდება. აი ეს წიგნებოც:

1, **მეხსეთის და ჯაფახეთის გათათრება.** სომხები შეეკობე მესხელ და ჯაფახელ მოხელებთან. ამ კლასხის ქართველთა გათათრების შესახებ ეს წიგნი ერთად ერთი მასალა — ანუ წყარო არის. ურთად ერთი წყაროა ისლამის გავრცელების შესახებ.

2, **ახტორის ოსმალეთის საქართველობა.** საქართველოს დასაწყისიდან XII საუკ. ვიდრე ათაბაგები გამოჩნდნენ. შემდეგი დრო. საქართველოს დანაწილება პირველ სამთავრო სამცხე-საათაბაგოა. მისი ათაბაგნი დამათი საქმენი. 1580 წ. ოსმალთაგან სამცხე-საათაბაგოს დაქერა. 1626 წ. სამცხეთი ავტონომიის აღქმებს ოსმალეთს. ქართველთა გათათრების დაწ-

ყება: თავად აზნაურობის უსპობა და პეკო-
ბის და აღობის განწესება. შემდეგი დრო:
ათაბაგი ბექას გათათობა. მათ მომდევარ გათათ-
რებულ ათაბაგთა თაშები. ამ ისტორიის რამ-
დენიმე ადგილი დაბეჭდილია იყო ეურნალ
-მოგზაურში-.

3. ახმედ ფაშა ბიშნიაშვილი. — ათაბაგე-
ბის გვარის წევრთა გათმობებულ თაშებთა და-
ცემა 1741 წ. ამათ აღაგას ბიშნიაშვილების
გამოჩენა. აბდულ ბეგი ბიშნიაშვილი. ხელიმ
ფაშა ბიშნიაშვილი და ამისი ძე ახმედი. და
1827 წ. სამცხე-საათაბაგოს ავტონომიის აღდგე-
ნის ნატურა და ამიტომ რუსებთან დაკავშირე-
ბა, თუ რუსები ახმედ ფაშას სამცხის მეთაუ-
რობას მისცემდნენ, თუ თანამდებობა მის შთა-
მოძვეალთა საგვაროვნო საკუთრებად დაშთე-
ბოდა.

4. ქართველ მამადიანთ გვარის ფაშე-
ბი 1630 წლიდან 1879 წლამდე მოკლე ბიო-
გრაფიული ცნობები: მათი.

5. ალი ფაშა თავდგირიძე და თავდგირი-
ძეთნთ გვარის ლალატი. მათ წინაპართ გათათ-
რება და ბევრიც რამ საკურადლებო ცნობება
მათ გვარის წევრთა თაშებზედ. აქვე აწერო-
ლია ალიფაშას მოქმედება ქართველ მამადი-
ანთ ისმალში ვადასახლეების შესახებ.

6. ქართველ მამადიანთ თანამედროვე
და მოწინავე პირნი და საზოგადო საქმეთა
პატივის მკემელნი ქართველებისა და საქართვე-
ლოსი.

7. სასულიერო წოდება ქართველ მამ-
ადიანთა — როდის ვახსნეს პირველად მათ-
ში თათრული სასწავლებლები. ქართველ გვა-
რიდამ როდის გამოვიდნენ ახალგაზრდა ბოჯე-
ბი და მოლები. ვინ იყვნენ სტამბოლის სასუ-
ლიერო წოდების სასწავლებელში ქართველ-
თაგანი. ქართველ-აზნაურები სუნეთები, ქარ-
თველთ მამები, ქართველთ ჰაჯებთა მგზავრობა
მექადამედინა, საღმთო მეტყველნი, ანუ ხათიზნი
ქართველის გვარიდამ. სტამბოლის ქართველ
შეთბულ, ისლამი (არტაანელი) ყადები, ინჯა
ყადები და მრავალიც სხვა ცნობები მათ სა-
სულიერო წოდების შესახებ.

8. გურჯისტანის ქალი და მრავალ-ცო-
ლიანობა ქართველ მამადიანებში. აღწე-

როლია ქართველი ქალები შესხეთ-ჯავახეთში აშ-
თათრების წინედ. შემდეგ დროს გათათრებისა
მათი სიმტკიცე ქართული ენის შენახვაში მათის
ლურჯი ჩადრის წყალობით. ქრისტიანულ-
ლი, ანუ ქართული ზნე-ხასიათების დაჩენა
მათში, მათო მხნეობა მამაპაპათა მცნების და-
ცვაზედ, ოჯახში მათი შრომა. ქართული წიგ-
ნის კითხვის შენახვა კარგა ხანს.

9. თათრული სასწავლებელი-მედრესე
და მექთეები. როდის ვახსნა ქართველ-მამა-
მადიანებში სასულიერო და სამრევლო სკო-
ლები. მასწავლებელნი. სჯულის სწავლა, ის-
მალური ენის ვაერცელეა. მთელი წეს-წყო-
ბილება სასწავლებლების. შემდეგი დრო. ანუ
XIX საუკუნე და სკოლების აღსებობა და ქარ-
თული ენის დაცემა მათში. აწინდელი დრო.
თათრულად ნასწავლი მასწავლებელნი და ზო-
მა მათის ცოდნისა. მთაგრბობისაგან გახსნილი
ახალ დროის სკოლები და იქ ქართული ენის
სწავლების ვითარება.

10. რა ენით უნდა განათლდნენ ქარა-
ველ მამადიანთ ძენი. მათი დღევანდელი
საშობლო ენა. რა ენით დაპარაკებენ. რა
ენის წიგნების კითხვა უფრო გამოჩვევბათ.
ქართული ენა როგორც იარაღი და გასაღება
მათი განვითარება და წინ წაშუანი. ქართუ-
ლი წიგნების ვაერცელეების იტეროზა და მათ-
გან ხმა მაღლა საუბარი ქართული ენის შე-
სახებ.

11. თამარ დედოფალი. ძველი ცნობები
შეკრებილია, ლეგენდები, ზღაპრები, ანდაზები
და ლექსები. შეკრებილი ქობულეთის, აქარას,
შაქაბელს, მურულლის ბეობას, ლივანას და
სხვანი.

12. არტაანი, ერუმეთი, კლარჯეთი და
ოლთისი. მოკლე აღწერა მთების, ხეობადად
სოფლების და ქართველთ გათათრების და
ქართული ენის დაკარგვა მათში საღლეისოდ.

13. ლაზისტანი და ჭანეთი. ლაზისტანი
ლაპორჩილება ისმალთაგან. ლაზების ვადათ-
რება, ქართული ენის დევნა. ლაზთა ზელოს-
ნება და შელოვნება. ნავოსნობა და გემოსნო-
ბა. ლაზისტანის ადგილების ზომა, ხაზი,
მათი რიცხვი, წარჩინებულნი პირნი, ჰეღელე-

ბერი გარდმოცემანი. სხვა და სხვა ძველი ნაშთები. რაოდენობა ლაზებისა.

14, **შავშეთი და იმერეთი** და ქართული ენის ვითარება ამ კუთხეებში და ცნობები თუ შავშეთებს როგორ დაავიწყდათ ქართული ენა.

15, **ლივანა** ანუ **ლივანის ხევი**, აღწერა სოფლებისა, ხალხისა, ადგილ-მდებარეობათა, ქართველი ენის ხმარებას.

16, **იარეგი ქართველ მაჰმადიანთა**. აღწერილია ქართველ მაჰმადიანთ აკარგიანობა, ცრუ მორწმუნოება და პრაველიც სხვანი საყურადღებო ცნობები.

17, **კინგრიშის ხეობა და ბათუმი**. აღწერა კინტრიშის ხეობის სოფლებისა, ხალხისა, ქართული ენა, მათში და წერა-კითხვა, ბათუმის დაარსების იატორია.

18, **ქართველ მაჰმადიანება და მურღვლის ხეობა**. ანგებლია მურღველის მადნეულა, მკვიარები, მოსაღლი ხალხი, სოფლებში, ენა და ცნობები ხალხის გათათრების შესახებ და სხვანი.

19, **ზევიანა**: სოფლები, ხალხი ენა, ქართული ნაწიები, ძველებური აზრები, სხვადასხვა თქმულობანი, ზევიანის სოფლებთა რიცხვი, საზღვრები და ქართველ მაჰმადიანთ უფა ცხოვრებაზე.

20, **აჭარა**. დაწერილებით აღწერილი ძველი აზრები ქართველ მაჰმადიანთ შესახებ. აქ არის საზღვრები, სოფლების რიცხვი. ხალხის ზნე ხასიათებით, ქართული ენა, ქართული წერა-კითხვა. ძველი ნაშთები, მოწინავე პირნი და სხვანი.

21, **შუბაჯარა, ანუ გარდასახლებული** ემიგრანტნი—ემიგრაცია. ანუბსულოა, რე 1873 წ. 1882 წ. რამდენი კომლი გადასახლდა ოსმალეთში, იქ ესენი სადა სცხოვრობენ, მათი სოლატაე, სიმშლილი, სწეულება და რიცხვით შემცირება. საქართველოში დაბრუნება მწარე ამბების ნახვა და გამოკლა.

22, **ქართველების რაცხვი სპარსეთსა და ოსმალეთში**. მათი გარდასახლების დრო. სადღესოდ ვინ სად არის დამშლელი, ქართული ენა მათში სად არის დღემდე შენახული და მოსისპო. სად გაქრა ქართველობა თავის გვაროვნობით.

23, **ქართველების გათათრება**. ვინ გათათრდა პირველად. მის შემდეგ როდის გათათრდა ქობულეთი, აქარა, ლივანა მაქასელი. ზევიანი, მურღველის ხეობა, შავშეთი, ერუშეთი, კლარჯეთი, ოლთისი, მესხეთი, ჯავახეთი არტაანი და სხვანი.

23, **ფუხარა**. ანუ ლატაკი ხალხი ქართველ მაჰმადიანებში და მათი მდგომარეობა როგორც მამრობით სქესში. ისევე, მდედრობით სქესშიაც.

24, **საფარ ფაშა ჯაყელი**, როგორც პირველ გათათრებულ ქართველ ათაბაგთაგან და როგორც ისლამის გამჟვრცლებელი სამცხე-სათაბაგოს ქართველებში.

25, **ქადაგებანი ქართველ მოღებისა და და ნასწავლ ლეთის მეტყველ ხოჯების და ხაფიზის**.

27, **მოღვესუნი**.

ყველა ეს წიგნები უნდა დაიბეჭდოს საქალაქო მუშელო აზრით. ამ გამოკვების ნახეარზე მეტი ქართველ მაჰმადიანებ შორის უნდა იქმნეს უფასოდ დარიგებულ, და ამიტომ საქარა, რომ მამ სკქეს უფაღლება მოაქციეთ და ამ წიგნების დაბეჭდვით მეცეს ქართველ მაჰმადიანებს, რომ მათ თავიანთი ცხოვრება მტორულ მარც გამოიქნონ, ენან თვისი ვინაობა და მის მიერე სამშობლო ქვენის ამარეზვდაც აღმამანურის თითცნობე რებით.

ვიტყვით იმასაც, რომ ყველა ეს წიგნები ზენი საზოგადოებისათვის უ მეტად უცხო იქმნება და მასთან საყურად ებო. ამოდელა ხალხის ცხოვრების გაცნობ ათვის. დამმარეთ, ვინცეთ რით მიღებს მოს წილეობას, იმის თითო წიგნი უფასოდ მიე მიღვა ანუ მიფლი კოლეგცია ამ გამოკვებათ.

ზ. ჭიჭინაძე.

მართველი კათოლიკოსი
შარია-ხამშბაძე-მშენებელი
(შუბაჯარა *)

-ყოველად პარტეცემული მამო.
-ზეენის კონსტანტინეოლში მყოფის მამე-ბისაგან შეიტყობდით შარშან, რომ დიდად განათლებულის უქრისტიანესის ხელმწიფისა ვლანი, ზენთის მოწყალე და სარწმუნოებს

გაერკლებსა სუკილ... გამსკვალ... სამე-
გრელოს შიგნის ელს ხშირად ელაპარაყ-
ბოდა იმის შესახებ. რომ მისთვის თან გვე-
ყოლებინეთ და დაუბრკოლებრივ გავეყით კი-
დეც. პირველ ვახაფხულშივე გამოგვიცხადეს,
რომ ჩვენი მგზავრობა მოახლოებული იყო და
უნდა წავსულიყავით ჯერ ტრაპიზონს, შემდეგ
სამეგრელოს ონებ ფაშასთან ერთად. რომელ-
საც სულთანის სახელით უნდა მოელაპარაკა
სხვა და სხვა საქმისთვის სამეგრელოსა და ვუ-
რის მთავრებთან, დადიანთან და გურიელთან.
დიდად განათლებულმა ელჩმა არაფერი და-
ზოგა ამ მგზავრობისთვის, მოგვცა ხუთასი ოქ-
რო. რომელიც სავირო იყო მისიონისათვის.
მას გარდა მშვენიერი საჩუქრები მიართვეა ფა-
შას და მასთან ყველაფერი გაარჩია. რადგან
ფაშის ხიშტული სახეს იყო ჯარის კაცებთან
და საქონლით, სხვა ხომალდში ჩაგვხდა ორ-
თათის ნესიობ მანიჩართან ერთად. ხომალდ
ჯერ უნდა მისულიყო კონსტანტინოპოლს
და იქიდანაც ტრაპიზონს უნდა წავსულიყო.
ფაშამ ჩვენი თავი იანიჩრებს ჩააბრუნა. ვინ
ვარვად უღდეთ. გზაში არაფერ შეაწუხოსო. ამ
ნაირად, იმ სამის მღვდლისაგან, რომელიც
კონსტანტინოპოლში ვიყავით, მე უღონო და
იმ ადგილის ურგები გამოვიჩინეთ მისიონისა-
თვის და შევწოდ მოვიყეს მან სტეფან ვო და
გამკულეს ცხრამეტი ურო ახალაზნა სომხი
მოიწედა. გულ უხვმა და ღიად განათლებუ-
ლმა ელჩმა, რაც კი საჭირო იყო მგზავრობის-
სათვის, ყველაფერი რომ ვევიმოვნა, 26 მათს,
წმიდა სამების ღვთისმშობლის ორი ღდას უკან
გამოვესალმეთ ჩვენს შამებს და ნათი წავედით
ჩვენს ხომალდში. რომელიც ბოსფორში იკდი-
და სხვა ბევრ ხომალდებთან ერთად. ბო-
ლოდ მაშინ ვეცანიოთ ის. რასაც კონსტანტინე-
პოლში შექრადაკ არ გავიტარებდით. ესე იგი.
თურმე დიდად ძნელი ყოფილიყო მთავარ გუ-
რიელთან და დადიანთან მშვიდობის ჩამოგდე-
ბა. ამას კი დრო სჭიროდა. ამიტომ მთავრე-
ბის ელჩები აღარ გაუშვეს. ტყვეებსავეთ დაი-
წირეს. ჩვენთვისაც უკეთესი იყო ცალკე გვე-
მგზავრა; ვიდრე მეგრელებთან ყოფილიყა-
ვით, რათა ჩვენზედ არაფერი ეჭვი შემოეტა-
ნათ... ფაშა ტრაპიზონიდან 20 იულისს წა-

მოციდა და იმის გამოყვევით. სამენსა და კარ-
პაროვოლში ვაჩერება მოინდომა. ჩვენ კი
სოფელ რისკისკენ გავესწით: სამინელი ქარი
ამოვარდა და სიკვავოდ შეგვაწუხა, ამასთანავე
დაღუპვისაც გვეშინოდა. მაგრამ ავდარმა პარტო-
ერთ ღღეს გასტანა. სოფელი რისკა ჩვენს
ფაშის სამშობლოა და მთელი მისი იქ სცხოვ-
რებს. თუ ეს და თუ სხვა ბევრი სოფელი
ეკუთვნის ქრისტიანს. რომელიც გადაჭრულად
ტრაპიზონიდან დაწყებული ვიდრე საქართვე-
ლომდე. იმ ნაწილში. რომელიც ტრაპიზონზედ
აქლია. ბერძნულს ლაპარაკობენ, ხოლო სა-
ქართველოს მხლობლათ კი საზოგადო ენა
მეგრულია; რიზა ლაზების. ანუ ალანელების
ახალშენია. ლაზები სამეგრელოს ერს ეკუთვ-
ნიან. ნელნელა ყველანი მაჰმადიანებისა ურ-
ჯულობაში ციყვიან. რადგან ქრისტიანნი
იყენენ. ბერძნულს ხარჯს ახლდენებდენ და მრავალ
გვარ შეწყუფებასაც აყენებდენ. ამიტომ იმათ
მაჰმადიანობა მიიღეს და უსწავლეს ნებას აძლე-
ვენ. რომ მათ შეიღებს წინადაც ვეთა აღსრულ-
ლონ. ანაიროდ თავიანთი სარწმუნოების უარ-
ყოფით თავი ბარჯისაგან დაიხსნან. ახალგაზდა
ქრისტიანი ქალები. თავიანთი შობილების სი-
ცოცხლეს დასაცველად ჩაიბრებებულ თხოვედ-
ებან; ამისგანო ძრიელ შეპოჩინა ქრისტიანობის
სახელი და ნათლილებია ხსოვნა; ეს შით უფრო
სამწუხაროა იმტომ. რომ ვაცმა არ იყის. თუ
მას რა შამალი ონდა ვეცდებ. როგორ უნდა
ტყველო. მაინც კი რადენადაც სობრძნე მო-
ითხოვდა და რადენდაც ჩვენი მცოცვლად
მეგრულით შეგვეძლი. იქვეთ მცხოვრებთა
საკმაო რიცხეს. შეტადრე ქმარელების. და-
მარება აღმოუჩინეთ. ესწავლეთ ჩვენის წმიდა
სარწმუნოების უპირველნი გეშმარიტებანი და
თათრებზედ გათხოვი რ. ზოგიერთ დედაცაც
ბსაც თავიანთი მოვად კობანი გავაცანით. კიდე
მოწნათლეთ ერთი სომხური წლის ასული.
რომელაც თავისი შ. ბლებიასგან ვაკონილი
ქქინდა; რომ ის მოწნათლავი იყო. გარემოე-
ბას რომ ხელი შეეწყო. მისის ღდდის თანხმობით
ერთი თათრის ბავშსაც მოწნათლავდით. აგრე-
თვე ერთს თათრისავე ახალგაზრდა ტყვეს.

(შემდეგ შემდეგ)

რედ: ქიორ-გამათიკეკელა
მ. კ. დ. მულაშაშვილი-მანაძე

სტამბა - იღვალდი (მ. დ. კონაძისა)
ნიკოლოზის ქუჩა, მღვიმის სახლი № 11.